

ks. Eugeniusz Ziemann SCJ

ŚWIĘTY JÓZEF WZOREM CNÓT WŁĄŚCIWYCH ŻYCIU KONSEKROWANEMU¹

Osoba św. Józefa zajmuje w historii zbawienia szczególne miejsce ze względu na powołanie i misję powierzoną przez Boga. Jako przybrany ojciec Jezusa Chrystusa otrzymał tytuły: Żywiciel Pana i Opiekun Najświętszej Maryi Panny, Stróż Dziewictwa Maryi, Głowa Najświętszej Rodziny, a także najczęściej używany – Oblubieniec Najświętszej Maryi Panny. Zainteresowanie postacią św. Józefa ma swoje odzwierciedlenie w rozwoju jego kultu i duchowości. Będąc patronem Kościoła powszechnego, jest czczony jako opiekun rodzin i małżonków katolickich, robotników, nauczycieli, misjonarzy, emigrantów i osób deportowanych. Imię św. Józefa przyjęły też liczne bractwa i stowarzyszenia kościelne, które powstawały od XIV wieku. Od pierwszej połowy XIX w. pod patronatem św. Józefa tworzono zaś zgromadzenia męskie i żeńskie oraz stowarzyszenia życia apostołskiego inspirowane jego duchowością. Bogactwo duchowe św. Józefa stanowi wzór do naśladowania dla każdego chrześcijanina, a zwłaszcza dla osób życia konsekrowanego. W wyjątkowy sposób cnoty tej postaci zaprezentowali papieże – św. Jan Paweł II i Franciszek.

Wstęp

Święty Józef, ze względu na szczególne wybranie go przez Boga na opiekuna Wcielonego Słowa oraz oblubieńca Niepokalanej Ma-

---

¹ Por. *Ecclesia Christi*. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Profesorowi Józefowi Wroczeńskiemu SCJ z okazji 40. rocznicy rozpoczęcia pracy naukowej, Warszawa 2023, s. 571-586.

ryi Dziewicy, zajmuje wyjątkowe miejsce w gronie wszystkich świętych Kościoła katolickiego. Wyjątkowość tej postaci podkreślił w 1870 r. papież Pius IX, ogłaszając św. Józefa patronem Kościoła powszechnego². Dla upamiętnienia 150. rocznicy tego wydarzenia papież Franciszek wydał 8 grudnia 2020 r. list apostolski *Patris corde (Ojcowskim sercem)*³, przybliżający w nowy sposób osobę św. Józefa – Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, przybranego ojca Jezusa Chrystusa oraz wzór cnót chrześcijańskich i życia konsekrowanego. W celu pogłębienia wiedzy na temat świętego oraz ożywienia jego kultu w Kościele papież Franciszek ogłosił Rok Świętego Józefa, zapoczątkowany w uroczystość Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny w 2020 r. i zakończony 8 grudnia 2021 roku.

W Kościele polskim uwieńczeniem wszystkich jubileuszowych inicjatyw ku czci św. Józefa był uroczysty akt poświęcenia narodu i Kościoła w Polsce św. Józefowi w narodowym Sanktuarium Świętego Józefa w Kaliszu. Dokonał go 7 października 2021 r. przewodniczący Konferencji Episkopatu Polski abp Stanisław Gądecki w obecności metropolitów Kościoła w Polsce.

Wszystkie przymioty i tytuły św. Józefa mają swoją genezę w jego misji powierzonej mu przez Boga w celu realizacji zbawczego dzieła Wcielonego Słowa. Bogactwo duchowe św. Józefa ukazane w kontekście historii rozwoju kultu i nabożeństwa stanowi szczególnie wzór dla osób konsekrowanych oraz członków instytutów życia apostolskiego w rozwoju ich świętości osobistej oraz świadectwa życia wspólnotowego.

² Papież Pius IX dokonał tego aktu dekretem *Quemadmodum Deus* z 8 grudnia 1870 r., a następnie potwierdził listem apostolskim *Inclytum patriarcham* z 7 lipca 1871 r., <https://www.swietyjosef.kalisz.pl/BibliotekaSwJozefa/118.html> [dostęp: 12.01.2022].

³ Por. *List apostolski „Patris corde” ojca świętego Franciszka z okazji 150. rocznicy ogłoszenia św. Józefa patronem Kościoła powszechnego* [dalej: PC], https://www.vatican.va/content/francesco/pl/apost_letters/documents/papa-francesco-lettera-ap_20201208_patis-corde.pdf [dostęp: 12.01.2022].

1. Genealogia i powołanie św. Józefa

Imię Józef (hebr. *Yasaf*) znaczy „Niech Bóg przynmnoży”. W odniesieniu do św. Józefa, Oblubieńca Najświętszej Maryi Panny, przybranego ojca Jezusa Chrystusa, a także opiekuna Kościoła świętego, oddaje ono w pełni osobowość i naturę tej wyjątkowej postaci. Teksty biblijne mówiące o św. Józefie są nieliczne. Ewangelisci – Mateusz i Łukasz poświęcają mu jedynie 26 wersetów; wymieniają jego imię 14 razy, umieszczając je w czterech kontekstach geograficznych życia Świętej Rodziny: Nazaretu, Betlejem, Egiptu i Jerozolimy⁴.

Według synoptyków św. Józef pochodził z rodu króla Dawida (por. Mt 1,20; Łk 1,27; 2,4). Będąc jego potomkiem, dziedziczył starotestamentalną obietnicę mesjańską (por. 2 Sm 7,12-16; 1 Krn 17,11-14). Zdaniem Mateusza (por. Mt 1,16) był on synem Jakuba, zaś w genealogii Łukasza (por. Łk 3,23) – synem Helego⁵. Józef pochodził z Betlejem, rodzinnego miasta Dawida; z zawodu był cieślą (por. Mt 13,55)⁶; mieszkał w miasteczku Nazaret w Galilei, które za cza-

⁴ Por. B. Bajor, *Święty Józef – Oblubieniec – Żywiciel – Mistrz*, Warszawa 2021, s. 9-10.

⁵ Istniejącą rozbieżność w genealogii Józefa, zarówno w ujęciu Mateusza, jak i Łukasza, Ojcowie Kościoła rozwiązywali przez odwołanie się do tradycji w ujęciu Juliusza Afrykańczyka (zmarł ok. 240), pierwszego chronografa chrześcijańskiego. Szerzej tę kwestię przybliżał Euzebiusz z Cezarei (zmarł ok. 340) w *Historii kościelnej*. Nawiązując do nauczania Juliusza Afrykańczyka, wiązał problem istniejącej rozbieżności z prawem lewiratu (por. Pwt 25,5-10). Na jego podstawie Jakub był mężem wdowy po swoim bracie Helim, aby wzbudzić potomstwo dla rodu. W ten sposób Józef został naturalnym synem Jakuba, a Helego jedynie według prawa. Augustyn opowiadał się za hipotezą adopcji. Po śmierci Helego Jakub adoptował osieroconego Józefa jako syna. Natura ojcostwa obejmuje przekazanie życia, jak i rodzenie przez uczucie miłości, które jest gwarantem pełni człowieczeństwa (zob. T. Kaczmarek, *Św. Józef w nauczaniu Ojców Kościoła. Idee przewodnie*, „Studia Włocławskie” 1998, t. 1, s. 62-63).

⁶ W okresie wczesnej patrystyki termin „cieśla” zastępowano słowem „rzemieślnik” (gr. *tekton*), które odnosiło się do człowieka wykonującego prace ciesielskie, stolarskie i murarskie, a także zajmującego się budową domów. Święty Hieronim (zm. 420) używał łac. słowa *faber* – robotnik, rzemieślnik.

sów Jezusa liczyło około dwóch tysięcy mieszkańców, m.in. Żydów, Greków, Rzymian oraz ludzi innych narodowości. W Nazarecie mieszkała też Maryja, małżonka Józefa, wywodząca się z królewskiego rodu Dawida. Po zawarciu z Józefem kontraktu małżeńskiego mieszkała osobno. W tym czasie poczęła Jezusa za sprawą Ducha Świętego (por. Mt 1,18.20; Łk 1,35). Ewangelista Mateusz, akcentując wątpliwości Józefa związane z poczęciem dziecka przez Maryję (por. Mt 1,18-25), napisał, że małżonek „zamierzał Ją oddalić potajemnie” (Mt 1,19), aby zachować Jej dobre imię. Zgodnie z prawem żydowskim Józef miał obowiązek oskarżyć niewierną żonę o zdradę (por. Kpł 20,10; Pwt 22,23-24). Nie ujawnił jednak tego wydarzenia przed sądem; nie skorzystał ze sprawiedliwości prawa żydowskiego i tradycji swojego narodu. Zamierzał jednak dać Maryi list rozwodowy (por. Pwt 24,1). Ostatecznie, posłuszny woli Bożej przekazanej mu przez anioła w czasie snu, zamieszkał wraz z poślubioną Maryją jako Jej pełnoprawny mąż, a także przybrany ojciec Jezusa Chrystusa (por. Mt 1,16.19; 2,14. 21; Łk 1,27; 2,16.39).

Kiedy cesarz August Oktawian zarządził przeprowadzenie spisu ludności w całym państwie, Józef z brzemienną Maryją udał się do rodzinnego miasta Betlejem, aby zadośćuczynić rozporządzeniu cesarza. W tym mieście Maryja urodziła Jezusa (por. Łk 2,1-7) w pasterskiej grocie i wraz z Józefem była przy Jezusie, kiedy przybyli tam pasterze, aby oddać pokłon Nowonarodzonemu (por. Łk 2,8-20). Józef, posłuszny Prawu żydowskiemu, ósmego dnia po narodzinach obrzezał dziecko i dał mu imię Jezus, uznając za swego syna oraz przekazując godność królewską, jako potomkowi króla Dawida (por. Mt 1,25; Łk 2,21-39). Fakt ojcowskiej relacji Józefa do Jezusa podkreśliła Maryja, czyniąc wyrzuty 12-letniemu Jezusowi w świątyni jerozolimskiej: „Synu, czemuś nam to uczynił? Oto ojciec Twój i ja z bólem serca szukaliśmy Ciebie” (Łk 2,48).

Święty Justyn (zm. 106) wiązał ten zawód z wykonywaniem drewnianych narzędzi rolniczych – jarzma, sochy (por. M. Chmielewski, *Wielka księga duchowości katolickiej*, Kraków 2015, s. 56).

Józef jako ziemski ojciec Jezusa ucieleśniał ojcostwo Boga. Dzięki relacji ojcowsko-synowskiej Jezus poznawał, kim jest jego Ojciec w niebie, zaś zwracając się do Niego – Abba, Ojcze, używał tych samych słów, jakimi zwracał się do Józefa. Podobnie, nauczając o miłości Ojca w niebie (Mt 5,48; Łk 6,36), Jezus czerpał z doświadczenia miłości otrzymywanej od ziemskiego opiekuna. Józef, wypełniając ojcowskie obowiązki wobec syna, przekazywał Jezusowi także znajomość swego rzemiosła, uczył modlitwy, wprowadzał w tajniki *Tory* oraz prowadził w każdą sobotę do miejscowej synagogi⁷.

Obszerne informacje o św. Józefie przekazują pisma apokryficzne. Do najbardziej znanych należą m.in.: *Protoewangelia Jakuba* i *Ewangelia Tomasza* z II w., *Historia cieśli Józefa* z V-VI w., *Ewangelia Pseudo-Mateusza* z VI w. oraz *Ewangelia Narodzenia Maryi* z IX wieku. Opowiadają one o życiu rodzinnym Józefa, jego małżeństwie, wykonywanym zawodzie, a zwłaszcza o jego śmierci. Należy podkreślić, iż apokryfy te nie wchodzą do kanonu ksiąg Pisma Świętego ze względu na ich elementy baśniowe i legendarne, utrwalające fałszywy obraz Józefa, zwłaszcza na Wschodzie. Stąd też nie mogą one stanowić wiarygodnego źródła wiedzy o św. Józefie⁸.

2. Rozwój kultu św. Józefa

Początki kultu św. Józefa w starożytnym Kościele nie są dobrze znane i udokumentowane. Pewne wzmianki o nim są zawarte m.in. w pismach Orygenesusa (+253), św. Ambrożego (+397), św. Jana Chryzostoma, (+407), św. Hieronima (+420), św. Augustyna (+430) i św. Piotra Chryzologa (+450). Kult św. Józefa rozpoczął się wcześniej na chrześcijańskim Wschodzie⁹ niż na Zachodzie¹⁰. Od VII w. czczono jego domniemany grób w dolinie Jozafata, zaś opierając się

⁷ Por. S. Szymik, *Józef Oblubieniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. B. Migut, Lublin 2000, t. 8, k. 124.

⁸ Por. B. Bajor, *Święty Józef – Oblubieniec...*, dz. cyt., s. 10.

⁹ Zob. B. Nadolski, *Leksykon liturgii*, Poznań 2006, s. 605.

¹⁰ Tamże.

na apokryfie *Dzieje Józefa Cieśli*, Kościół koptyjski obchodził dnia 20 lipca wspomnienie śmierci św. Józefa. W IX i X w. Grecy czcili św. Józefa w ostatnią niedzielę adwentu lub w niedzielę oktawy Bożego Narodzenia, niekiedy 26 grudnia łącznie ze świętem Najświętszej Maryi Panny lub wspomnieniem ucieczki Świętej Rodziny do Egiptu. W IX w. wprowadzono do liturgii święto św. Józefa pod datą 19 marca w klasztorze Benedyktynów w Rheinau. Od XII w., w kontekście szerzenia kultu Niepokalanego Poczęcia Najświętszej Maryi Panny, rozwijał się kult Józefa na Zachodzie, głównie w klasztorach cystersów, karmelitów, franciszkanów i dominikanów ze względu na jego ubogie życie i pracę ręczną¹¹.

W okresie średniowiecza do liturgicznego kultu św. Józefa przyczyniły się przekazy ewangeliczne i oraz apokryfy opisujące lata dziecięce Jezusa Chrystusa. Naukę o św. Józefie rozwijali m.in.: św. Piotr Damiani (†1072), Hugon ze Świętego Wiktora (†1141), św. Bernard z Clairvaux (†1153), Piotr Lombard (†1160), św. Tomasz z Akwinu (†1274), św. Albert Wielki (†1280) i św. Brygida Szwedzka (†1373), akcentujący zwłaszcza jego dziewictwo¹².

Dla rozszerzenia kultu św. Józefa w Kościele powszechnym zasłużyli się Jan Gerson¹³, m.in. na Soborze Konstancjańskim (1416), a także św. Bernardyn ze Sieny (†1444), podkreślający w swoich kazaniach przybrane ojcostwo Józefa wobec Jezusa Chrystusa oraz jego oblubieńczą relację z Maryją. W czasach nowożytnych propagatorami kultu św. Józefa byli: reformatorka karmelu św. Teresa

---

¹¹ Por. M. Straszewicz, *Józef Oblubieniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. B. Migut, Lublin 2000, t. 8, k. 125; A. Di Geronimo, *Giuseppe (santo)*, w: *Dizionario enciclopedico di spiritualità*, red. E. Ancilli, Roma 1990, t. 2, s. 1179-1180.

¹² Por. J. Misiurek, *Kult św. Józefa i jego wartości duchowe*. Referat wygłoszony podczas XXIX Ogólnopolskiego Sympozjum o św. Józefie. Kalisz 27-28.04.1998 r., <https://www.swietyjosef.kalisz.pl/Sanktuarium/41.html> [dostęp: 20.12.2021]; A. Di Geronimo, *Giuseppe (santo)*..., art. cyt., s. 1180.

¹³ Zob. S. Wielgus, *Gerson Jean*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. J. Misiurek, Lublin 1989, t. 5, k. 1018-1020.

od Jezusa (1515-1582), św. Franciszek Salezy (1567-1622) oraz teolog Franciszek Suarez (1548-1617)¹⁴.

W XVII w. pojawiły się pierwsze świadectwa kultu serca św. Józefa. W kaplicy Karmelitanek w Pontoise we Francji znajduje się fresk z 1617 r., pod którym widnieje napis: *In corde Ioseph invenientis me* (W sercu Józefa odnajdziecie mnie). Zjednoczenie serc Maryi, Józefa i Jezusa propagował św. Jan Eudes (1601-1680), podkreślając, że nabożeństwo do św. Józefa wiąże się z kultem Serca Jezusa i Serca Maryi¹⁵. Ich wzajemne relacje mają swój wyraz w przymierzu serc, czczonych w odrębnych nabożeństwach do Bożego Serca, którego istotą jest praktyka dziewięciu pierwszych piątków miesiąca z Komunią św. wynagradzającą, nabożeństwem wynagradzającym Niepokalanemu Sercu Maryi odprawianym przez pięć pierwszych sobót miesiąca, a także z nabożeństwem do Przczystego Serca św. Józefa praktykowanym przez pięć pierwszych śród miesiąca z Komunią św. wynagradzającą oraz rozważaniami i modlitwą w jedność z Sercem Jezusa i Maryi¹⁶.

Dekret ustalający datę święta św. Józefa na 19 marca ogłosił w 1479 r. papież Sykstus IV, a papież Grzegorz XV w 1621 r. rozsze-

¹⁴ Por. J. Misiurek, *Kult św. Józefa*, art. cyt.

¹⁵ Por. D. Galanciak, *Kult św. Józefa na podstawie współczesnych modlitewników*, „Symposium” 40 (2021), nr 1, s. 197.

¹⁶ Nabożeństwo do przczystego serca św. Józefa jest wzorowane na nabożeństwach pierwszosobotnich względem Niepokalanego Serca Maryi. Jego geneza wiąże się z ostatnią wizją fatimską z 13 października 1917 roku. W trakcie tego wydarzenia św. Józef ukazał się z Dzieciątkiem Jezus w obecności Maryi, błogosławiąc trzykrotnie światu. Nabożeństwo pierwszośrodowe składa się z następujących elementów: spowiedzi i Komunii św. wynagradzającej Niepokalanemu Sercu Maryi, rozważań na poszczególne pierwsze środy miesiąca, *Litanii do św. Józefa*, wybranych modlitw do św. Józefa, wzbudzenia intencji na zakończenie nabożeństwa. W Polsce nabożeństwo propaguje od 1995 r. Wspólnota św. Józefa (por. D. Galanciak, *Kult św. Józefa...*, art. cyt., s. 197-198; *Nabożeństwo do Przczystego Serca św. Józefa*, <http://wspolnotajozefa.pl/duchowosc/nabozenstwo-do-przczystego-serca-sw-jozefa/> [dostęp: 11.01.2022]).

rzył je na cały Kościół. Imię Józef do *Litanii do Wszystkich Świętych* włączył w 1726 r. papież Benedykt XIII. Pierwszą encyklikę poświęconą św. Józefowi *Quamquam pluries* ogłosił w 1899 r. papież Leon XIII¹⁷, w której przybliżył fundamentalne kwestie teologiczne związane z przywilejami świętego oraz jego misję w Kościele. Papież Pius IX w 1870 r. ogłosił Józefa patronem Kościoła powszechnego. Papież Benedykt XV w roku 1917 nadał świętu rangę I klasy, w roku 1919 zatwierdził prefację o św. Józefie, w roku 1920 zalecił, aby w liturgii czcić św. Józefa w każdą środę i przez cały marzec, zaś w 1922 r. włączył jego imię do oficjalnej modlitwy za konających. W 1955 r. papież Pius XII wprowadził liturgiczne wspomnienie św. Józefa Robotnika, nadając tym samym religijny charakter Świętu Pracy, które zostało zapoczątkowane w 1890 r. przez organizacje robotnicze¹⁸. Papież Jan XXIII, w wydanym 19 marca 1961 r. liście apostolskim *Le voci*¹⁹, oficjalnie ogłosił św. Józefa opiekunem i patronem Soboru Watykańskiego II, a w 1962 r. wprowadził jego imię do I modlitwy eucharystycznej (*Communicantes*)²⁰. Z inicjatywy papieża Franciszka Kongregacja ds. Kultu Bożego i Dyscypliny Sakramentów ogłosiła 1 maja 2013 r. dekret o włączeniu wezwania do św. Józefa do modlitw eucharystycznych II, III i IV *Mszалу rzymskiego*²¹, a 1 maja 2021 r. decyzję o włączeniu do *Litanii do św. Józefa* siedmiu wezwań: *Opiekun Odkupiciela, Sługa Chrystusa, Sługa zbawienia, Podpora w trudnościach, Patron wygnańców, Patron cierpiących, Patron ubogich*. Nowe wezwania pochodzą z adhortacji apostolskiej *Redemptoris custos* św. Jana Pawła II, z homilii św. Pawła VI z 19 marca 1966 r. (z homilii św. Jana Chryzostoma do

¹⁷ Por. B. Nadolski, *Leksykon...*, dz. cyt., s. 606.

¹⁸ Por. M. Straszewicz, *Józef Oblubieniec...*, art. cyt., k. 125-126.

¹⁹ Zob. Jan XXIII, <https://www.zyciezakonne.pl/dokumenty/kosciol/jan-xxiii-/1961-03-19-rzym-list-apostolski-le-voci-powierzajacy-sobor-watykanski-ii-opiece-sw-jozefa-105539/> [dostęp: 29.12.2021].

²⁰ Por. B. Nadolski, *Leksykon...*, dz. cyt., s. 606.

²¹ <https://liturgia.wiara.pl/doc/1602568.Sw-Jozef-w-Modlitwach-Eucharystycznych> [dostęp: 29.12.2021].

Ewangelii św. Mateusza) oraz z listu apostolskiego papieża Franciszka *Patris corde*²².

3. Święty Józef patronem

Najstarszymi tytułami, które nadano św. Józefowi były: Żywiciel Pana i Opiekun Najświętszej Maryi Panny, Stróż Dziewictwa Maryi, Głowa Najświętszej Rodziny, a zwłaszcza Oblubieniec Najświętszej Maryi Panny. Święty Józef w Kościele katolickim jest czczony jako opiekun rodzin i małżonków katolickich, robotników, nauczycieli, misjonarzy, emigrantów i osób deportowanych.

Wyrazem czci św. Józefa są liczne kościoły pod jego wezwaniem. Pierwszy z nich został prawdopodobnie wzniesiony w IV w. w Nazarecie z fundacji cesarzowej Heleny. W Europie najwcześniej powstał kościół w Bolonii, w 1129 roku. W Polsce kościoły dedykowane św. Józefowi sięgają XVII wieku. Pierwsze z nich powstały przy klasztorach: Karmelitanek Bosych w Lublinie (1624), Bernardynek w Krakowie (1664) i Cystersów w Krzeszowie (1692).

Jest rzeczą znaną, iż w Polsce kult św. Józefa szerzył się przy obrazach przedstawiających go z Dzieciątkiem Jezus na ręce w kościele Karmelitów Bosych w Krakowie (1669) oraz w gronie Świętej Rodziny (XVIII w.) w kościele św. Michała w Kaliszu, gdzie obecnie mieści się narodowe centrum kultu św. Józefa oraz badań józefologicznych. W Polsce istnieje ok. 360 kościołów parafialnych, których patronem jest św. Józef²³.

Wyrazem kultu liturgicznego św. Józefa jest około 200 hymnów i sekwencji liturgicznych. W Polsce najstarsza zachowana modlitwa do Józefa Żywiciela pochodzi z benedykcyjału wawelskiego (XI-XII w.), a najstarsze formularze mszalne i brewiarzowe (XIV-XVI w.)

---

²² <https://www.vaticannews.va/pl/papiez/news/2021-05/papiez-dodal-nowe-wezwania-w-litanii-do-sw-jozefa.html> [dostęp: 29.12.2021].

²³ Por. M. Straszewicz, *Józef Oblubieniec...*, art. cyt., k. 126; W. Rozyński, *Z dziejów kultu św. Józefa*, „Kaliskie Studia Teologiczne” 4 (2005), s. 111-113.

akcentują jego cnoty: czystość, świętość, pracę fizyczną (element duchowości cysterskiej), a także role życiowe: opiekuna, strażnika oraz świadka dziewictwa Maryi²⁴.

4. Ikonografia

Cenny wkład w rozwój kultu, duchowości i józefologii katolickiej wnosi ikonografia św. Józefa. Z reguły był on przedstawiany jako brodaty mężczyzna w sile wieku lub starzec z siwą brodą, w stroju mieszczańskim albo żydowskim z nożem do obrzezania przy boku. Jednym z najczęściej spotykanych atrybutów św. Józefa jest lilia, symbol niewinności, a także prosta zagięta laska, kij pasterski, zakwitająca laska lub różdżka, rzadziej narzędzia ciesielskie: topór, piła, dłuto, świeca lub latarnia.

Zapewne toczące się spory na temat natury małżeństwa Józefa z Maryją i obawa przed rozpowszechnianiem herezji naturalnego poczęcia Jezusa sprawiły, że do końca średniowiecza nie było odrębnej ikonografii św. Józefa. Najczęściej pojawiał się on jako jedna z postaci w scenach z życia Maryi oraz dzieciństwa Jezusa.

W czasach nowożytnych ikonografia św. Józefa była upodabniana do maryjnej. Malarstwo włoskie przedstawiało go z Dzieciątkiem adorowanym przez świętych. Dzięki św. Teresie od Jezusa i św. Franciszkowi Salezemu upowszechniały się przedstawienia Józefa na obrazach i płaskorzeźbach z Dzieciątkiem na ręku bądź jako prowadzącego Dzieciątko.

Po Soborze Trydenckim popularnym ujęciem św. Józefa była jego koronacja wieniec z kwiatów, wzorowana na koronacji Maryi. Koronacji tej dokonuje Dzieciątko, niekiedy w chwale nieba w towarzystwie Trójcy Świętej. Jako patron dobrej śmierci występuje z Chrystusem trzymającym go za rękę w obecności Maryi. Czasem był przedstawiany na łożu śmierci, przy którym stoi anioł. Od

²⁴ Por. M. Straszewicz, *Józef Oblubieniec...*, art. cyt., k. 126-127; D. Galancki, *Kult św. Józefa...*, art. cyt., s. 187-188.

XIX w. rozszerzał się kult św. Józefa Robotnika. Liczne wizerunki ukazują go z Dzieciątkiem i narzędziami ciesielskimi²⁵.

5. Duchowość św. Józefa

Święty Józef stanowi wzór głębokiego zjednoczenia człowieka z Bogiem oraz rozwoju w swoim życiu łask nadprzyrodzonych hojnie udzielonych mu przez Boga w celu godnego wypełnienia powierzonej mu misji. Według Mateusza Ewangelisty duchowe bogactwo św. Józefa odzwierciedlają jego cnoty: niewinność, czystość, dziewiczość, prostota, panowanie nad namiętnościami, równowaga między tym, co ludzkie, i tym, co boskie, tym, co naturalne, i tym, co nadprzyrodzone. Ewangelista określa jego świętość słowem „sprawiedliwy” (por. Mt, 1,19). Powołanie św. Józefa do wyjątkowego udziału w odkupieńczej i zbawczej misji Jezusa było oparte na heroicznym poddaniu się woli Boga oraz doskonałym praktykowaniu cnót teologalnych: wiary, nadziei i miłości. Dzięki wierze opartej na nadziei św. Józef zaakceptował cudowne macierzyństwo Maryi. Istotną rolę w jego życiu duchowym odegrała miłość zarówno w znaczeniu negatywnym, wykluczająca jakiegokolwiek przywiązanie do celu ziemskiego życia, jak i pozytywnym – dynamiczna, wznosząca, przemieniająca, prowadząca do zjednoczenia z Bogiem, z Chrystusem oraz drugim człowiekiem. Ważną cnotą w życiu duchowym św. Józefa była doskonała pokora, praktykowana w prostocie i całkowitym oddaniu Bogu, z mocą i roztropnością oraz z cnotami właściwymi dla jednostki realizującej swoje powołanie w misji²⁶.

Duchowość św. Józefa stała się inspiracją i wzorem w realizacji specyficznego powołania i misji w Kościele i świecie, m.in. robot-

²⁵ Zob. A. Kuczyńska, K. Cichoń, *Józef Oblubieniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. B. Migut, Lublin 2000, t. 8, k. 153-156.

²⁶ Zob. A. Di Geronimo, *Giuseppe...*, art. cyt., s. 1182.

ników, rzemieślników, małżonków, a także dziewic, osób konsekrowanych, zarówno w życiu kontemplacyjnym, jak i czynnym²⁷.

Począwszy od XIV w. powstawały liczne bractwa i stowarzyszenia kościelne erygowane przez Stolicę Apostolską bazujące na duchowości św. Józefa. Ich propagatorami były zakony praktykujące nabożeństwo do św. Józefa, m.in. cystersi, serwici, karmelici, jezuiti i bracia szkolni. W Polsce zakładali je przeważnie karmelici przy swoich kościołach i klasztorach. Na przełomie XIX i XX w. nastąpił ich rozwój w postaci organizacji społeczno-religijnych, związkowych (zawodowe), zrzeszeń kultowo-ascetycznych i naukowych²⁸.

Począwszy od pierwszej połowy XIX w. zakładano zgromadzenia męskie i żeńskie, a także niektóre stowarzyszenia życia apostołskiego inspirowane duchowością św. Józefa. Ich specyficznym charyzmatem była działalność opiekuńczo-charytatywna, wychowanie i kształcenie młodzieży, opieka nad chorymi i starcami oraz praca misyjna.

Męskie zgromadzenia zakonne i stowarzyszenia życia apostołskiego na prawie diecezjalnym i papieskim stanowią niewielką grupę (3), której patronuje św. Józef. Ich działalność apostołska jest ukierunkowana na kształcenie i wychowanie młodzieży oraz działalność misyjną. Spośród nich na szczególną uwagę zasługuje Stowarzyszenie Misjonarzy św. Józefa z Mill Hill (stowarzyszenie życia apostołskiego na prawie papieskim), obejmujące księży i braci, którzy prowadzą szeroką działalność misyjną. Ponadto funkcjonują trzy zgromadzenia i jedno stowarzyszenie życia apostołskiego o nazwie józefici²⁹.

Żeńskie zgromadzenia zakonne, ze względu na ich nazwę i genezę, zostały można podzielić na dwie grupy. Pierwszą grupę stano-

²⁷ Zob. tamże.

²⁸ Zob. K. Kuźmak, *Józef Oblubieniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. B. Migut, Lublin 2000, t. 8, k. 127-131.

²⁹ Zob. M. Daniluk, M. Choroszy, *Józefici*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. B. Migut, Lublin 2000, t. 8, k. 173-175.

wią 54 zgromadzenia, które powstawały od XVII do XX w. w wielu krajach Europy i obu Ameryk, zarówno na prawie diecezjalnym, jak i papieskim. Nawiązują one do pierwszej wspólnoty, założonej w pierwszej połowie XVII w. w Le Puy (Francja) przez ks. Jeana Pierre'a Médaille'a SJ. Drugą grupę tworzą józefitki (6 zgromadzeń) oraz liczne zgromadzenia o różnorodnej proveniencji (57 zgromadzeń), w których nazwie występuje imię św. Józefa³⁰.

6. Wzór życia konsekrowanego

Zaprezentowane aspekty rozwoju kultu i nabożeństwa do św. Józefa, świadczące o uniwersalnym charakterze jego duchowości skierowanej zarówno do wiernych świeckim, jak i osób życia konsekrowanego, zostały rozwinięte i pogłębione od drugiej połowy XIX w. w nauczaniu papieży. Mówiąc o św. Józefie jako wzorze życia konsekrowanego, na szczególną uwagę zasługuje nauczanie św. Jana Pawła II zawarte w adhortacji apostolskiej *Redemptoris custos* oraz papieża Franciszka w liście apostolskim *Patris corde*.

6.1. Według Jana Pawła II

Papież Jan Paweł II we wspomnianej adhortacji apostolskiej poświęcił V rozdział prymatowi życia wewnętrznego, stanowiącego istotny wymiar życia konsekrowanego. Już na samym początku podkreśla, że w Nazarecie panował klimat milczenia, który towarzyszył we wszystkim św. Józefowi. Milczenie obejmowało wszystkie jego czyny i zachowania. Dzięki tej cnocie jego życie wewnętrzne było miejscem głębokiej kontemplacji Wcielonego Słowa jako misterium, które od wieków jest ukryte w Bogu. Józef, obcując codziennie z Jezusem pod dachem nazaretańskiego domu, kontemplował to misterium, rozpalając jednocześnie w sobie ojcowską miłość, którą przekazywał Jezusowi. Jezus zaś swoją miłością wpływał na ojcowską miłość Józefa.

---

³⁰ Zob. M. Daniluk, *Józef Oblubieniec*, w: *Encyklopedia katolicka*, red. B. Migut, Lublin 2000, t. 8, k. 127-131.

Ich wzajemna miłość kształtowała duchowy profil św. Józefa, będący wzorem kontemplacji połączonej z życiem czynnym wyrażającym się w codziennej pracy. Dzięki milczeniu, które potwierdzają Ewangelie, św. Józef odsłonił całą prawdę o sobie wyrażoną w ewangelicznym stwierdzeniu: „mąż sprawiedliwy” (por. Mt 1,19)³¹.

Według Jana Pawła II taka postawa jest możliwa u tych osób, które posiadały już doskonałą miłość³². Józef doświadczył „[...] zarówno miłość prawdy, czyli czystą, kontemplacyjną miłość Boskiej Prawdy, która promieniowała z człowieczeństwa Chrystusa, jak i konieczność miłości, czyli równie czystą miłość służby, jakiej wymagała opieka nad tym człowieczeństwem i jego rozwój”³³. Kontemplacja połączona z życiem czynnym przyczynia się do duchowego postępu. Podobnie jak w życiu św. Józefa kontemplacja prowadzi na wyższy stopień zjednoczenia z Bogiem. Do takiej postawy są dysponowane w szczególny sposób osoby konsekrowane i duchowne.

Obcując z Jezusem w życiu ukrytym, Józef wzrastał w świętości na drodze wiary. Jan Paweł II wiąże jego wiarę z wiarą Maryi, gdyż ze względu na Nią uczestniczył „on w tym szczytowym etapie samoobjawiania się Boga w Chrystusie”, uczestniczył w tym misterium „od samego początku”³⁴. Wprawdzie Józef nie odpowiedział na słowa zwiastowania słowami, tak jak Maryja, ale „uczynił tak, jak mu polecił anioł Pański: wziął swoją Małżonkę do siebie” (Mt 1,24). To, co uczynił, było najczystszy „posłuszeństwem wiary” (por. Rz 1,5; 16,26; 2 Kor 10,5-6)³⁵. Dlatego często wiara Józefa jest porównywana z wiarą Abrahama. Józef najpierw uwierzył Maryi, a potem aniołowi, iż poczęte w Niej dziecko jest dziełem Ducha Świętego, nie zaś działaniem człowieka. Poczęty bowiem Syn Maryi jest „Synem Najwyższe-

³¹ Jan Paweł II, Adhortacja apostołska *Redemptoris custos* [dalej: RC], Rzym 1989, 17, 25.

³² RC 25, 27.

³³ Tamże, 27.

³⁴ Tamże, 5.

³⁵ Por. tamże, 4.

go” (Łk 1,35). Do wzrostu wiary Józefa w boskie pochodzenie Jezusa przyczyniło się wydarzenie znalezienia Go w świątyni: „Lecz On im odpowiedział: «Czemuście Mnie szukali? Czy nie wiedzieliście, że powinienem być w tym, co należy do mego Ojca?»” (Łk 2,49). Warto podkreślić, iż wiara Józefa w Bóstwo Jezusa przewyższała wiarę Abrahama, chociaż nie był on świadkiem cudów Zbawiciela³⁶.

Posłuszeństwo wiary jest niewątpliwie związane z poddaniem Bogu swojej woli, duchem ofiary i służby, a także cnotą religijności i pobożności. Józef złożył ofiarę Bogu z całego swojego życia: „[...] gdy bez wahania podporządkował Bożym zamysłom swoją wolność, swoje prawo do ludzkiego powołania, swoje szczęście małżeńskie, godząc się przyjąć w rodzinie wyznaczone sobie miejsce i ciężar odpowiedzialności”³⁷. Poddanie się Bogu było wyrazem gotowości woli Józefa do „poświęcenia się Jego służbie”³⁸. Taka postawa świadczy o autentycznej pobożności, która jest jednym z aspektów cnoty religijności³⁹.

Święty Józef jest też wzorem nadziei. Wprawdzie w adhortacji *Redemptoris custos* Jan Paweł II nie odnosi się bezpośrednio do cnoty nadziei w życiu Józefa, to jednak pośrednio świadczy o tym jego postawa. Józef posiadał nadzieję odnoszącą się do nadejścia „pełni czasu” (Ga 4,4), kiedy przybędzie obiecany Mesjasz. Jego oczekiwanie na przyjście Chrystusa było wyrazem teologicznej cnoty nadziei, zanim „Słowo stało się ciałem” (J 1,14). Do jej wzrostu w życiu Józefa przyczyniło się zapewne oglądanie Jezusa i przebywanie w Jego bliskości⁴⁰.

Cnotami charakteryzującymi postać św. Józefa w środowisku nazaretańskim były jego pracowitość⁴¹ i pokora, które stały się źródłem

³⁶ Por. J. Misiurek, *Kult św. Józefa ...*, art. cyt.

³⁷ RC 26.

³⁸ Tamże.

³⁹ Por. tamże.

⁴⁰ Por. J.A. Carrasco, *Świętojózefowa teologia duchowości*, „Ateneum Kapłańskie” 107 (1986), s. 240.

⁴¹ Zob. RC 22, 23, 25.

jego świętości. Jan Paweł II, odwołując się do świadectwa papieża Pawła VI, napisał: „Święty Józef jest wzorem dla pokornych, których chrześcijaństwo wynosi do wielkich przeznaczeń; dowodzi on, że aby być dobrym i autentycznym naśladowcą Chrystusa, nie trzeba dokonywać «wielkich rzeczy», ale wystarczy osiąść cnoty zwyczajne, ludzkie, proste – byle prawdziwe i autentyczne”⁴².

Podążając za nauczaniem Jana Pawła II z adhortacji apostołskiej *Redemptoris custos*, należy stwierdzić, iż cnoty charakteryzujące duchową sylwetkę św. Józefa stanowią wzór do naśladowania i są wyzwaniem dla każdej osoby konsekrowanej w dążeniu do doskonałości ewangelicznej.

6.2. Według Franciszka

Papież Franciszek z okazji 150. rocznicy ogłoszenia św. Józefa patronem Kościoła powszechnego ogłosił list apostołski *Patris corde* (Ojcowskim sercem), w którym ukazuje ojcowskie serce św. Józefa w odniesieniu do Jezusa, a także wzór każdego ojcostwa, także w życiu konsekrowanym.

We wstępie listu papież przytacza krótką biografię św. Józefa, opartą na Ewangeliach: „[...] był skromnym cieślą (por. Mt 13,55), zaręczonym z dziewicą Maryją (por. Mt 1,18; Łk 1,27); „człowiekiem sprawiedliwym” (Mt 1,19), zawsze gotowym na wypełnianie woli Boga objawiającej się w Jego Prawie (por. Łk 2,22.27.39) i w czterech snach (por. Mt 1,20; 2,13.19.22); „zobaczył Mesjasza rodzącego się w stajni” (Łk 2,7); był świadkiem oddawania Mu czci przez pasterzy (por. Łk 2,8-20) i Magów (por. Mt 2,1-12), którzy reprezentowali odpowiednio lud Izraela i ludy pogańskie”⁴³. Ponadto czterdzieści dni po narodzeniu Jezusa Józef ofiarował Dzieciątko wraz z Maryją w świątyni (por. Łk 2,22-35); broniąc Jezusa przed Herodem, zamieszkał w Egipcie (Mt 2,13-18), a po powrocie osiedlił się w Nazarecie

⁴² Tamże, 24.

⁴³ Zob. PC, *Wstęp*.

(por. J 1,46). Józef „[...] umiłował Jezusa, nazwanego we wszystkich czterech Ewangeliach «synem Józefa»”⁴⁴, a także podjął się prawnego ojcostwa Jezusa (por. Mt 1,21).

Rozpoczynając osobistą refleksję o św. Józefie, papież akcentuje, że jest on bliski każdemu człowiekowi i każdy może w nim odnaleźć swojego „orędownika, pomocnika i przewodnika”⁴⁵. Myślą przewodnią listu Franciszka jest Józef postrzegany jako ojciec w różnych aspektach jego misji.

Święty Józef jako człowiek ofiary i służby, całkowitego poświęcenia siebie, ofiary z własnego życia, przez rezygnację z powołania do miłości rodzinnej i małżeńskiej przekształcił ją w miłość służby Wcielonemu Słowu. Taka postawa sprawiła, że stał się on dla chrześcijan ojcem umiłowanym⁴⁶.

Przymiotem ojcostwa Józefa, odnoszonym przez Jezusa do Boga, jest czułość: „Jak się lituje ojciec nad synami, tak Pan się lituje nad tymi, którzy się Go boją” (Ps 145,9). Papież łączy czułość z ludzką słabością w perspektywie ekonomii zbawienia. Czułość stanowi sposób konfrontacji z tym, co w człowieku jest słabe i kruche. Łatwiej bowiem jest osądzić drugiego człowieka, niż zaakceptować własne słabości, które można uleczyć w sakramencie pojednania, „doświadczając prawdy i czułości”⁴⁷. W kontekście ojcowskiej czułości św. Józefa i znaczenia ludzkiej słabości w historii zbawienia papież Franciszek naucza: „Zbyt często myślimy, że Bóg polega tylko na tym, co w nas dobre i zwycięskie, podczas gdy w istocie większość Jego planów jest realizowana poprzez nasze słabości i pomimo nich”, „[...] taka jest perspektywa ekonomii zbawienia, to musimy nauczyć się akceptować naszą słabość z głęboką czułością”⁴⁸.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Por. tamże, 1.

⁴⁷ Tamże, 2.

⁴⁸ Tamże.

W obliczu „niewytłumaczalnej ciąży Maryi” Józef jest „głęboko zaniepokojony”, ale przewycięża swój dramat posłuszeństwem wobec Boga. „W każdych okolicznościach swojego życia Józef potrafił wypowiedzieć swoje «fiat», jak Maryja podczas Zwiastowania i Jezus w Getsemani” – pisze papież. Zaznacza, że wypełniania woli Bożej Józef uczył Jezusa, dla którego „wola ta stała się Jego codziennym pokarmem”⁴⁹.

Święty Józef jest wzorem ojca przyjmującego. Franciszek w tym kontekście mówi o szlachetności serca św. Józefa, który potrafił podporządkować miłość wymaganiom prawa żydowskiego. Józef akceptuje to, co zostało mu objawione, i włącza w historię swojego życia. Akceptacja jest wyrazem cnoty męstwa otrzymanej od Ducha Świętego. Według papieża człowiek powinien zaakceptować życie takim, jakie jest, z męstwem i nadzieją: „Wiemy też, że Bóg z tymi, którzy Go miłują, współdziała we wszystkim dla ich dobra” (Rz 8,23)⁵⁰.

Nazywając św. Józefa „ojcem z twórczą odwagą”, papież Franciszek ukazuje go w ekstremalnych wydarzeniach, które zagrażały Jezusowi i Maryi. Pierwsze z nich miało miejsce w Betlejem, gdzie Józef wykazał się twórczą odwagą, adaptując stajnię na godne miejsce narodzin Zbawiciela (por. Łk 2,6-7). Drugie wydarzenie wiązało się z zagrożeniem życia Jezusa ze strony Heroda i koniecznością odważnego zorganizowania ucieczki do Egiptu (por. Mt 2,13-14). Według papieża twórcza odwaga św. Józefa jest inspiracją dla akceptacji własnej historii życia w celu wewnętrznego uzdrowienia, a także wybrania tego, czego człowiek w życiu nie wybrał. Twórcza odwaga pojawia się także wtedy, gdy stają przed człowiekiem trudności, które wydobywają z niego możliwości wcześniej nieuświadomione⁵¹.

Począwszy od pierwszej encykliki społecznej *Rerum novarum*, ogłoszonej przez papieża Leona XIII w 1891 r., ojcostwo św. Józefa

⁴⁹ Por. tamże, 3.

⁵⁰ Por. tamże, 4.

⁵¹ Por. tamże, 5.

fa wiąże się z pracą ludzką. Papież Franciszek w *Patris corde* napisał: „Święty Józef był cieślą, który uczciwie pracował, aby zapewnić utrzymanie swojej rodzinie. Od niego Jezus nauczył się wartości, godności i radości tego, co znaczy móc spożywać chleb, który jest owocem własnej pracy”⁵². Praca św. Józefa wciąż przypomina, że Wcielone Słowo, które stało się człowiekiem, również podejmowało pracę. Zdaniem papieża Franciszka praca jest współpracą człowieka ze Stworzycielem w tworzeniu i kształtowaniu otaczającego świata. Odnosząc się zaś do aspektów społecznych pracy ludzkiej, papież Franciszek akcentuje problem panującego bezrobocia, nawet w krajach rozwiniętych, oraz konieczność odnowienia świadomości znaczenia pracy. Dzięki niej bowiem człowiek nadaje godność osobie ludzkiej, włącza ją w dzieło zbawienia, rozwija przymioty i charakter, służyły dobru wspólnoty i człowieczeństwa. Dzięki pracy człowiek realizuje samego siebie i zapewnia godne życie podstawowej komórce społecznej, jaką jest rodzina⁵³.

Nawiązując do polskiego pisarza Jana Dobraczyńskiego, autora powieści *Cień Ojca*⁵⁴, papież Franciszek stwierdza, że św. Józef w relacji do Jezusa był cieniem Ojca Niebieskiego na każdym etapie Jego ziemskiego życia. Powierzona mu misja potwierdza prawdę, że „Nikt się nie rodzi ojcem, ale staje się ojcem”⁵⁵. W tym kontekście nie jest ważne ojcostwo naturalne, lecz odpowiedzialne podjęcie troski o dziecko. Ojcem jest ten, kto podejmuje odpowiedzialność za kształt życia drugiego człowieka, sprawując względem niego obowiązki wynikające z ojcostwa. Papież Franciszek kończy list stwierdzeniem: „W pewnym sensie wszyscy jesteśmy zawsze w położeniu Józefa: jesteśmy cieniem jedynego Ojca Niebieskiego”⁵⁶.

⁵² Tamże, 6.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Zob. J. Dobraczyński, *Cień Ojca*, Warszawa 1977.

⁵⁵ PC 7.

⁵⁶ Por. Tamże.

Ojcowskie serce św. Józefa ukazane w liście apostołskim *Patris corde* stanowi wzór cnót dla każdego ojcostwa, zwłaszcza zaś duchowego, które jest cechą charakterystyczną życia konsekrowanego ze względu na jego powołanie i misję w Kościele. Ojcostwo osób konsekrowanych ma swoje źródło w ewangelicznej radzie czystości, która dysponuje konsekrowanych do troski okazywanej każdemu człowiekowi w postawie służby i odpowiedzialności.

Zakończenie

Ogłoszony przez papieża Franciszka Rok Świętego Józefa skłaniał do refleksji teologicznej i egzystencjalnej nad postacią świętego, głównie nad jego rolą, powierzoną mu przez Boga w realizacji zbawczej misji Chrystusa. Zaprezentowane elementy biograficzno-historyczne, religijne, kultyczne i kulturalne ukazały zainteresowanie tą postacią w Kościele katolickim wielu świętych, a także intelektualno-teologiczny wkład papieży, zwłaszcza od Piusa IX do Franciszka, w pogłębienie kultu i nabożeństwa do św. Józefa. W tym kontekście wyłania się postać św. Józefa, będąca wzorem nie tylko cnót życia małżeńskiego, rodzinnego i społecznego, ale nade wszystko życia konsekrowanego, które zajmuje uprzywilejowane miejsce w sercu Kościoła.

Ks. dr Eugeniusz ZIEMANN SCJ – sercanin, doktor teologii, wykładowca teologii duchowości sercańskiej w Wyższym Seminarium Misyjnym Księży Sercanów w Stadnikach. W latach 1999-2014 pracownik naukowy w Katolickim Uniwersytecie Lubelskim Jana Pawła II; członek Polskiego Stowarzyszenia Teologów Duchowości i Polskiego Towarzystwa Teologicznego.